

АКАДЕМИЯ ЗА МУЗИКАЛНО, ТАНЦОВО И ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО
ФАКУЛТЕТ „МУЗИКАЛНА ПЕДАГОГИКА“
КАТЕДРА „ОРКЕСТРОВИ ИНСТРУМЕНТИ И КЛАСИЧЕСКО ПЕЕНЕ“

Становище
от
проф. д-р Румяна Каракостова
за
дисертационния труд на тема:

„Творчеството на Маестро Георги Атанасов в Пловдив. Ролята му за развитие на вокално-инструменталните жанрове в Пловдив и региона” от Радостина Момчилова Кацарова, за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност: 8.3. Музикално и танцово изкуство

I. Академична справка за докторанта

Радостина Кацарова завършва класическо пеене във Вокалния факултет, с допълнителна магистратура по педагогика в НМА „Проф. Панчо Владигеров” (2010), след което продължава образованието си в Кралската консерватория на Брюксел, в класа по пеене на Марсел Вано и Хироко Масаки (2011 – 2013). От декември 2013 е редовен докторант към Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство – Пловдив и успешно завършва докторантската си програма в предвидения от ЗНСНЗ тригодишен срок. В периода на докторантурата активно участва с доклади в поредица от научни конференции: 1) „Пролетни научни четения” на АМТИИ (2014, 2015, 2016); 2) Докторантски четения на НМА „Проф. Панчо Владигеров” (2014, 2015); 3) Национална кръгла маса „Един век оперетно изкуство в България“ – Шумен (2014); 4) Международна конференция „Изкуство и образование” – АМТИИ (2014); 5) Кръгла маса „Естетически ценности и възпитание“ – ШУ "Еп. К. Преславски" (2016). От същата (2016) година е лектор по музика към ОУ „Христо Ботев“ – с. Крумово, Община Родопи. Внимание заслужават и художествено-творческите ѝ изяви през докторантския период: 1) Асистент-организатор, преводач и конферансие на Международния конкурс за оперно пеене "Розата на Евтерпа в Карлово" (2013, 2014); 2) Ръководител на ДВГ „Светулка“ при читалище „Наука 1919“ – с. Крумово, Община Родопи (от 2016); 3) Участие в студийни записи като солист и хорист в хор „Бодра песен“ – песни, включени в учебници по музика и компактдискове с песни и инструментални съпроводи за първи и за пети клас (Анубис, 2017).

II. Оценка на дисертационния труд и на изведените научни приноси

Представеният дисертационен труд на тема: „Творчеството на Маестро Георги Атанасов в Пловдив. Ролята му за развитие на вокално-инструменталните жанрове в Пловдив и региона”, с научен ръководител проф. д-р Юлиан Куюмджиев, е **първо обстойно историографско изследване върху ранното вокално и музикално-сценично творчество на Маестро Атанасов от пловдивския му период (Пловдив и Карлово)** – базирано на щателно проучена музиколожка и краеведска литература, статии и отзиви в периодичния печат, и на старателно издирени архивни и документални източници, в т.ч. на ръкописни и печатни нотни издания. В този смисъл ще подчертая **актуалността на избраното проблемно поле, респективно и формулировката на темата като дисертабилна, с перспективна научна и репертоарно приложна насоченост**. Разбира се, взимам под внимание и предварителния изследователски опит на докторантката с издадената още през 2010 (от авторитетното издателство Фабер) първа нейна книга: „Формиране на музикално-сценична традиция в Шумен (1813 – 1914)”.

Дисертационният труд (в общ обем 219 страници: с основен текст – 198 страници, приложения – 10 страници, в т. ч. 34 снимки/факсимилета и 14 нотни примери), е структуриран в хронологична последователност: **Увод, Три глави** (с вътрешни раздели), **Заключение** и **Библиография** (която включва общо 251 източници: 70 заглавия на основна литература; 14 архивни единици; 137 заглавия на публикации от периодичния печат; 4 чуждоезични издания; 8 енциклопедични; 21 интернет публикации; 20 нотни авторски издания на Маестро Атанасов; 21 други нотни източници).

Уводът представя надлежно *предмета, обекта и целта* на изследването, *авторската хипотеза, задачите* и подходящите *методи* за доказването ѝ, както и литературния преглед, с акцент върху **най-ценните документи, в полза на изследването** (с. 5 – 6). Формулирана е и важната изследователска теза, свързана с характерната за началото на XX век капелмайсторска практика: **...Маестрото, не единствено благодарение на класическото си италианско композиторско образование, а и по примера на местната обстановка решава да пише и „цивилна“, дори сценична музика, успоредно със задължителната военна.** (с. 8).

Глава I е изцяло фокусирана върху предмета на изследването и поставената в увода първа изследователска задача за рефлексивната реконструкция на **културологичния контекст – особеностите на градската културна среда в**

Пловдив и Карлово през разглеждания исторически период, в която израства и пълноценно разкрива музикалния си талант младият Маестро Атанасов. На базата на различни историографски и краеведски източници, на системно издирени документи и съпоставени исторически факти, докторантката подробно проследява наченките на музикалния живот в Пловдив от края на XIX и началото на XX век – с въвеждане на европейските светски развлечения и редовните театрални представления (под влияние и на чуждите гастроли в града); появата на военната, училищната и църковната оркестрова и хорова музика (най-рано в католическите служби), и на частното музикално обучение – с първите внесени от чужбина модерни музикални инструменти (предимно хармониуми и пиана) за домашно музициране. По европейски образец е сформирани и първият граждански светски хор в града („Любителски мъжки хор”), под диригентството на Ангел Букорещлиев, в последствие прераснал в Пловдивско певческо дружество, към което още като дете е привлечен и Георги Атанасов. Специално ще акцентирам върху **приносния характер на раздел 1.2. Хипотези за произхода на Георги Атанасов и ранно музикално обучение в Пловдив. Ръкописите на Александър Георгиев Доросиев**, разработен въз основа на новооткрити от докторантката ръкописни спомени в библиотеката на Етнографския музей в Пловдив. Проблематизирането на историческия обзор обаче, е постигнато от логично възникналия въпрос: *откъде се е зародила идеята на Маестро Георги Атанасов да стане композитор на голяма симфонична и дори оперна музика* (?). Докторантката дава свой аргументиран отговор, като основателно припомня запознанството му и с композитора Емануил Манолов, *който след като е уволнен от педагогическото училище в Казанлък, започва да пее в хора при катедралата „Св. Богородица“ в Пловдив, ръководен тогава от Георги Байданов* (с. 25). Не мога да не отбележа и ключовото за раздела заключение: *... дори музикалните институции в Пловдив да не са достигнали значителни професионални висоти, все пак градът Пловдив е достатъчно добре подготвен за появата на композитор от национална и световна величина – в града са налице: оркестрова духовна музика, камерна музика (музикални вечеринки), хорова музика (църковна и светска), театрална сцена и най-важното – желание за изява и за музикална дейност у пловдивските жители* (с. 32).

В последния раздел от главата, позовавайки се главно на исторически трудове и културната хроника в периодичния печат, Радостина Кацарова отделя подобаващо внимание и на положените **институционални основи на европейска култура и образование** в Карлово още от Възрожденската епоха (с основаването и дейността на

дружествата „Ученолюбивата дружина“, „Научно-книжовното дружество“ и на Женското благотворително дружество „Възпитание“) – десетилетия преди пристигането и паметния престой на Маестро като военен капелмайстор на 28-ми Стремски пехотен полк в града. Отчитайки всички налични предпоставки за развитието на музикално-театрална дейност в Пловдив и региона, заключението на докторантката звучи напълно убедително: ... **желанието на българите да се занимават с музика далеч е предшествовало Освобождението и държавната ни политика** (с. 60).

Глава II. От Маскани до военните оркестри, разглежда професионалната музикантска дейност на Маестро Георги Атанасов след завръщането му от Италия, в двете паралелни посоки: *капелмайсторската практика* (с грижата за създаването и за репертоара на няколко различни оркестри и хорове) и *композиторското му творчество на граждански музикант* (отначало в Карлово, а след служебното му преместване – и като капелмайстор на 21 Средногорски полк в Пловдив), които според думите на докторантката **ще го отведат по пътя на музикално-сценичния жанр – вокалното и вокално-инструменталното творчество: детските оперетки и бъдещата опера** (с. 62). Опирайки се на плътно очертания културно-исторически контекст (от **Глава I**), тук Радостина Кацарова уверено пристъпва към изпълнението и на втората си изследователска задача – **уточняване на фактологията, свързана със създаването и реализацията на творбите – в образователната среда, сценичното им представяне, издаване и пр.** Процесът на издирването и съпоставянето на фактите от различни исторически документи обаче, несъмнено е коствал упорит изследователски труд – видим буквално във всеки от 11-те проблемно осмислени раздела, от които ще посоча **като приноси за разработката** изведените от докторантката финални заключения към главата:

1. Интересът на Маестро към народните песни е започнал преди работата по детските оперетки;
2. В процеса на работа и за вдъхновение, Маестро преглежда и изучава песните на своите съвременници: Емануил Манолов и Добри Христов, от сборниците „Славееви гори“ и „Рой звездици“, които подробно разгледахме;
3. Военно-оркестровата дейност на капелмайсторите често е излизала от „рамките“ на задълженията в полза на музикално-просветителската дейност на местното население – факт, валиден и за Маестро (издаването на сборника „Детска музика“);

4. Опитите за монументално сценично-музикално произведение – са вълнували Маестроото няколко години преди започване на работата по операта „Борислав“ („Божествената комедия“ по текстове в рубриката „Шарен свят“ на в-к „Вечерна поща“);
5. Всички автори на детски оперетки у нас преподават в училищата: Панайот Пипков; Добри Христов; Димо Бойчев и т.н.;
6. Опитите за сценична дейност в пловдивските училища подготвят основите за детския сценичен жанр на учителя Димо Бойчев и капелмайстора Георги Атанасов – детските оперетки;
7. Гюл-бахчанското училище или „Кирил Нектариев“ става разсадница на детската оперета в град Пловдив.

Глава III е свързана конкретно с обекта на изследването – *творчеството на Маестро Георги Атанасов в Пловдив и ролята му за развитието на вокално-инструменталните жанрове в Пловдив и региона*. Задълбоченият анализ на създадените за непосредствените музикално-образователни нужди на града детски оперетки от Маестроото („Болният учител”, „За птички” и „Самодивското изворче”), както и на последвалия ги мащабен проект на операта му „Борислав” (завършен в Пловдив), де факто се превръща в център на разглежданата в дисертационния труд проблематика, **която несъмнено е приносна по отношение и на цялостните изследвания върху детското певческо и музикално-сценично творчество на българските композитори**. Специално за Маестро Георги Атанасов, както и за повечето композитори от *първото поколение*, мощен творчески импулс в тази посока е възникналата по идея на началния учител Димо Бойчев **Пловдивска „Детска музикална китка” – исторически първото Детско певческо дружество в България**, положило началото и на повсеместно разгърнатата детска/любителска концертна и музикално-сценична изпълнителска практика през първите десетилетия на ХХ век, от която тръгват и десетки (по-късно именити) български артисти и музиканти. Докторантката коментира преди всичко различните издания на трите детски оперетки (либретото, кантото и описа на оркестровите щимове), на отзивите за постановките им в периодичния печат и издирените спомени на някои от участниците (като Елисавета Йовович, която по-късно е и първа изпълнителка на партиите в оперите на Маестро Атанасов), като същевременно изтъква и вокалните достойнства на някои от певческите партии. Особено високо оценявам критичните бележки към авторските анализи на

нотните ръкописи в раздела: **3.3. За партитурите на оперетките „Болният Учител”, „За Птички” и „Самодивското Изворче“ на Маестрото**, където е споделен и личният ѝ вокално-постановъчен опит в експеримента с ДВГ „Светулка“ за съвременно концертно изпълнение на избрани номера от оперетките на Маестрото. Следващите три поредни раздела от главата защитават тезата за напрегнатото успоредно завършване и едновременната сценична подготовка (все още в периода на капелмайсторската му служба в Пловдив) на втората детска оперетка „За птички” и на ранната му опера „Борислав” (по едноименната драма на Иван Вазов), поради което в оригинала на партитурата и клавира ѝ днес се откриват не малко грешки и композиционни пропуски. Но с анализа си, Радостина Кацарова в крайна сметка доказва, че благодарение на съвременната ѝ преработка и оркестрация от композитора Велислав Заимов, операта „Борислав” – прозвучала като репертоарна творба със стойността на национално музикално-сценично наследство през 2015 (100 години след създаването ѝ в града под тепетата), изцяло разкрива достойнствата си на пълноценна музикална драматургия, изградена с **новаторска за времето лайтмотивна техника**, която е проследена в музикалните теми на персонажите и на действителните ситуации в операта.

Последният раздел от главата – метафорично озаглавен: *Семиотични интонационни връзки между поколенията*, играе ролята на обобщен историческа преглед на професионалната приемственост и творческите контакти на композиторите от т.нар. *първо* и *второ* поколение (маркирани в текста и на трите глави от дисертацията), ярък пример за което е пряката връзка между съвременниците: Емануил Манолов – Панайот Пипков – Добри Христов – Маестро Георги Атанасов – Асен Карастоянов.

Заклучението на дисертацията, независимо от пределно лаконичния си изказ, обобщава авторските тези и направените **Изводи** от аналитичните процедури в цялостната научна разработка.

Приложенията съдържат документални снимки (главно на доставени от чужбина музикални инструменти в Пловдив) и нотни примери на основните лайттеми от операта „Борислав”.

Приноси на дисертационния труд са систематизирани като краен резултат от изследването и изцяло ги приемам.

Докторантката има 7 публикации по темата на дисертацията, в съответните издания на форумите:

ПРОЛЕТНИ НАУЧНИ ЧЕТЕНИЯ НА АМТИИ

- 2014: доклад „Детската оперетка „За птички“ на Маестро Г. Атанасов - една от първите пловдивски оперетки“;
- 2015: доклад „Сборникът „Детска музика“ на Маестро Г. Атанасов“;
- 2016: „Кое бе училището, в което се роди първата оперетка. За училището в „Гюл-бахче“ или „Кирил Нектариев“.

ДОКТОРАНТСКИ ЧЕТЕНИЯ В НМА „Проф. Панчо Владигеров“

- 2014: „Операта „Борислав“ на Маестро Георги Атанасов – една пловдивска рожба със столично свидетелство“

ГОДИШНИК НА АМТИИ

2015: „За партитурата на оп. „Борислав“ на Маестро Атанасов и лейтмотивната му техника“.

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „ИЗКУСТВО И ОБРАЗОВАНИЯ“

2014: „Пловдивска традиция за детска музикално-сценична дейност или как едно време децата се учиха на музика с оперетката „Болният учител“ на Маестро Г. Атанасов и Димо Бойчев.

СПИСАНИЕ „МУЗИКАЛНИ ХОРИЗОНТИ“

2016, бр. 7, статия „Шареният свят на Божествената комедия на Маестрото. За първото оперно либрето.“

Авторефератът напълно съответства на съдържанието на труда.

В заключение: Поздравявам докторантката и нейния научен ръководител за успешно завършения дисертационен труд. Предвид изтъкнатите безспорни научни приноси на изследването и личните ми впечатления от изключително активната работа през докторантския период, гласувам с „Да“ и убедено предлагам на колегите от почитаемото НЖ да присъдят на Радостина Момчилова Кацарова образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност: 8.3. Музикално и танцово изкуство.

Подпис:

/проф. д-р Румяна Каракостова/

София, 14 май 1917 г.